

2022: Rok veder, sucha a požárů, ve kterém začala agrese na Ukrajinu a energetická krize

29.11.2023 - | Ministerstvo životního prostředí ČR

Česko se zaměřuje na adaptační opatření na změnu klimatu, kvalita povrchových vod se mírně zlepšuje, kvalita ovzduší je dobrá.

Podle Evropské agentury pro životní prostředí (EEA) se Evropa potýká s přetrvávajícími problémy v oblastech, jako je úbytek biologické rozmanitosti, využívání zdrojů, dopady změny klimatu i environmentální rizika pro zdraví a životní pohodu. Podobně je na tom i Česká republika. Přinášíme komplexní Zprávu o stavu životního prostředí v ČR za rok 2022, kterou připravila Česká informační agentura životního prostředí (CENIA). Se Zprávou se dnes seznámila vláda.

Změna klimatu si v Evropě, nejrychleji se oteplicím kontinentu světa, vybírá lidskou, hospodářskou a ekologickou daň. Rok 2022 byl poznamenán extrémními vedry, suchem a požáry. V roce 2022 zažila Evropa nejteplejší léto a druhý nejteplejší rok v historii, a tudíž i největší celkovou plochu zasaženou suchem: více než 630 000 km² oproti průměrné roční ploše zasažené suchem v letech 2000-2022, která činila 167 000 km². V Česku vedly vysoké teploty a plošně nevyrovnané srážky k rozvoji klimatického, půdního a hydrologického sucha na značné části území Česka. Sucho znamenalo zvýšené nebezpečí požárů, index nebezpečí požárů ve vegetačním období byl druhý nejvyšší od roku 2000. V červenci 2022 vznikl v národním parku České Švýcarsko požár, který byl největším lesním požárem v historii Česka.

Půda je vyčerpaná intenzivním hospodařením, nízkou rozdrobeností zemědělské krajiny, kromě toho se snižuje rozloha zemědělské, především orné, půdy a stále se zvyšuje rozloha zastavěných ploch. Aktuálně MŽP eviduje zhruba 700 ha (asi 1000 fotbalových hřišť), které jsou každý rok vyškrtнутy ze zemědělského půdního fondu. Nejvíce se zábory půdy využívají pro bytovou výstavbu, dále pro výrobu a skladování a pro dopravu, přičemž 40 % záborů se děje na nejkvalitnějších půdách. Přitom bylo za období 2014–2022 v Česku nově evidováno 2 110 brownfieldů s celkovou plochou 5 615,7 ha. V roce 2022 bylo z Národní databáze brownfieldů vyřazeno 174 lokalit o celkové rozloze 279 ha, které se buď prodaly nebo či úspěšně regenerovaly.

„Během roku 2024 nabyde účinnosti naše novela zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, která zásadně chrání nejvzácnější zemědělskou půdu před plošnými zábory pro obchod a skladování. Nově ošetří ochranu mimoprodukčních funkcí půdy, k nimž patří zejména zadržování vody,“ uvedl ministr životního prostředí Petr Hladík (KDU-ČSL).

Přestože meziročně došlo k mírnému nárůstu plochy **přírodních biotopů**, stejně jako v celé Evropě pokračuje pokles početnosti ptačích populací, které jsou hlavním indikátorem biodiverzity lesní a zemědělské krajiny.

V roce 2022 mělo v Česku **adaptační strategii** či plán 50 měst a 7 mikroregionů či dobrovolných svazků obcí o celkem 3,4 mil. obyvatel. Vedle těchto měst a obcí byla schválena adaptační strategie či plán i čtyřem krajům. V oblasti hospodaření se srážkovými, resp. šedými vodami v sídlech, získalo z Operačního programu Životní prostředí v období 2014–2022 podporu téměř 200 projektů ve výši bezmála jedné miliardy korun, díky realizacím by se v obcích mělo zadržet více než 24 tis. m³ dešťové vody. V Dešťovce bylo v letech 2017–2022 schváleno téměř 9 800 projektů s celkovou výší podpory cca 383 mil. Kč, celkový objem akumulačních nádrží pořízených s podporou tohoto

programu činí cca 48 tis. m3.

K připravenosti a odolnosti společnosti na **mimořádné události**, resp. dopadům změny klimatu bylo v letech 2014–2022 v OPŽP schváleno na 1 600 projektů za 12,3 mld. korun. V národních programech MŽP bylo podpořeno cca 17 800 projektů za téměř 3 mld. korun. V rezortu Ministerstva zemědělství bylo v Programu rozvoje venkova a národních programech vynaloženo cca 23,6 mld. Kč na realizaci více než 2 000 opatření v oblasti protipovodňové ochrany a retence vody v krajině. Bylo vydáno bylo 159 výstrah předpovědních a 116 varovalo před bezprostředním výskytem nebezpečného jevu, 87 % z nich bylo úspěšných. V roce 2022 došlo v souvislosti se živelními pohromami celkem k 22 923 událostem vyžadujícím zásah k technickým haváriím, je hlavní příčinou vzniku všech událostí silný vítr následovaný povodněmi, záplavami či deštěm.

Kvalita **povrchových vod** se od roku 2000 výrazně zlepšila, ale poslední léta se nedaří se dále a více snižovat míru znečištění, které je hodnoceno na většině úseků vodních toků III. třídou. V letech 2000–2022 se ve vodních tocích podařilo zredukovat nejvíc obsah amoniakálního dusíku, průměrná koncentrace klesla o 73,9 %, a také obsah celkového fosforu, a to díky výstavbě nových čistíren odpadních vod a technologicky lepšímu čištění odpadních vod vypouštěných z bodových zdrojů.

*„Rok 2022 byl z hlediska kvality **ovzduší** příznivý, podobně jako předešlé dva roky, znečišťujících látek vypouštíme do ovzduší stále méně, a to i díky ekologizaci průmyslu nebo velkým investicím do podpory výměny starých kotlů na pevná paliva pro vytápění domácností. Jen díky velmi úspěšnému programu kotlíkových dotací už bylo vyměněno 109 000 kotlů a vyplaceno přes 12 miliard korun,“* doplňuje ministr Hladík.

Emise všech základních znečišťujících látek (oxidů dusíku (NOX), těkavých organických látek (VOC), oxidu siřičitého (SO₂), emisí amoniaku a prachových mikročástic PM_{2,5}) do ovzduší klesají, nejvíce klesly emise SO₂ o 70,8 % a NOX o 47,3 % proti referenčnímu roku 2005. Přetrvávajícím problémem je vysoký podíl emisí ze spotřeby paliv v domácnostech, zejména lokálním vytápěním tuhými palivy.

„K prvnímu září v příštím roce vstoupí v účinnost dlouho plánovaný zákaz provozu kotlů na pevná paliva 1. a 2. emisní třídy v domácnostech, intenzivně proto probíhá výměna za podpory kotlíkových dotací pro nízkopříjmové domácnosti a paralelně pro všechny ostatní žadatele i přes Novou zelenou úsporám. MŽP navíc také připravuje novelu zákona o ochraně ovzduší a nedávno jsme podepsali česko-polskou deklaraci o boji proti přeshraničnímu znečištění ovzduší, která pomůže nejvíc zatíženému Moravskoslezskému kraji. S polskou stranou se nám podařilo identifikovat klíčové nástroje a kroky, které mají přispět ke snížení zdravotních dopadů na obyvatele na obou stranách hranice,“ doplnil ministr Hladík.

Stále dochází k překračování některých imisních limitů. V roce 2022 došlo k překročení alespoň jednoho imisního limitu (bez zahrnutí přízemního ozonu) na 1,7 % území Česka, na tomto území žilo 11,7 % obyvatel. V roce 2022 bylo vyhlášeno pět smogových situací z důvodu překračování prahových hodnot pro ozon, dohromady trvaly 53 hodin. Emise základních znečišťujících látek z dopravy klesají, ale největším zdrojem emisí znečišťujících látek z dopravy je individuální automobilová doprava, v roce 2022 s nejvyššími podíly na emisích VOC (76,5 %) a CO (76,3 %).

Plnění cílů zaměřených na snižování **emisí skleníkových plynů** v posledních letech ovlivňuje vývoj kůrovcové kalamity v lesích a také relativně pomalý rozvoj v energetice a dopravě. Do rozhodování o opatřeních na ochranu životního prostředí a klimatu negativně zasáhl válečný konflikt na Ukrajině a energetická krize, která měla významný ekonomický dopad na obyvatelstvo. ČR doplácí na energeticky náročný průmysl. Postupně pokračuje odklon od pevných fosilních paliv a zvyšuje se podíl obnovitelných zdrojů, v roce 2022 však v důsledku omezené dostupnosti zemního plynu a výrazného zvýšení jeho ceny klesla výroba elektřiny z plynu, který byl nahrazen domácím hnědým

uhlím.

„Pro urychlení procesu dekarbonizace nám slouží Modernizační fond, v něm je k dispozici přibližně 500 miliard korun do roku 2030. Vláda také schválila návrh Národního klimaticko-energetického plánu, který jasně potvrzuje, že k odklonu od uhlí dojde ve 30. letech. Zároveň spolu s Ministerstvem průmyslu a obchodu pracujeme na Politice ochrany klimatu a Státní energetické koncepci. Oba aktualizované dokumenty jasně navrhnou směr naší energetiky,“ dodal ministr Hladík.

V lesích lze pozorovat postupné snižování intenzity **kůrovcové kalamity**. Od jejího počátku v roce 2015 došlo v roce 2022 podruhé za sebou ke snížení celkové těžby dřeva a rozsah těžby se tak vrátil přibližně na úroveň roku 2018. Nicméně, podíl nahodilé (kalamitní) těžby na celkové těžbě je stále velmi vysoký. Další vývoj bude záviset na průběhu počasí a na úspěšnosti ochranných opatření.

Pozitivní pro přechod na **oběhové hospodářství** je, že v celkovém nakládání s odpady stále dominuje jejich především materiálové využití. V oblasti nakládání s komunálními odpady je hlavním cílem výrazně omezovat skládkování ve prospěch zejména jejich materiálového využití, přesto je však nadále významná část komunálních odpadů ukládána na skládkách. Pozitivní skutečností je, že střednědobě dochází k mírnému snižování produkce směsného komunálního odpadu. Mezi lety 2009–2021 se produkce směsného komunálního odpadu snížila o 16,1 % a meziročně 2020–2021 o 0,9 % na celkových 2 755,9 tis. t.

„Na Ministerstvu životního prostředí navíc pracujeme na zavedení systému zálohování PET lahví a plechovek. Cílem je zvýšit sběr PET lahví a kovových plechovek, snížit množství odpadu a zredukovat odhazování odpadu do krajiny. Nejbližší možný termín, kdy bychom mohli v Česku začít zálohovat je polovina roku 2025,“ představil ministr novelu zákona o obalech.

Nejvíce finanční podpory z dotačních titulů rezortu životního prostředí směřovalo do oblastí nakládání s odpadními vodami, ochrany ovzduší a klimatu a nakládání s odpady. V roce 2022 činily celkové výdaje, tedy investice a neinvestiční **náklady na ochranu životního prostředí** 125,6 mld. korun.

https://www.mzp.cz/cz/news_20231129_2022-Zprava-o-zivotnim-prostredi